



LAURBERG & GAD FOT.

FOTOTYPI PACTH & CRONES EFTF.

Chr Sarantis.

III.

Christian Sarauw.

(19. September 1865—22. November 1925).

(Taler i Videnskabernes Selskabs Møde d. 26. Marts 1926).

I.

Av **Holger Pedersen.**

Christian Preben Emil Sarauw var født d. 19. september 1865 på Petersværft (skovriderbolig mellem Stensbyskov og Langebæksskovene på Sælands sydkyst). Faderen var den bekendte forstråd, skovrider Conrad Sarauw (død 1886); moderen var Conrad Sarauws hustru i tredje ægteskab Betzy Vilhelmine f. Hansen (død 1909), datter av godsejer Christen Hansen til Kærsgård (Fyn). Udførlige efterretninger om slægten Sarauw findes hos Th. Hauch-Fausbøll, Patri-ciske Slægter, Fjerde Samling, 1919, s. 149—183.

Efter først at have haft privat undervisning i hjemmet gik Christian Sarauw i syv år i skole på Herlufsholm, hvorfra han blev student i juni 1883.

Det er jo kun naturligt, at disse syv år gjorde Herlufsholm til det sted, der var Sarauw kærest næst efter barn-domshjemmet. Alligevel kan det have sin interesse at anføre det udtrykkelige vidnesbyrd herom, der indeholdes i den smukke og forstående nekrolog, som Herlufsholms nuværende rektor J. Krarup (sensor i tysk ved skoleembeds-eksamen) har skrevet i Herlovianeren 1925, s. 28 f. »Jeg selv«, skriver rektoren, »har set ham, under et Besøg her-

nede, sidde i det aabne Vindue en dejlig Majaften, hensusken i Minderne og stirrende over Alléens Lindekupler ud mod den lyse Foraars Himmel. Det blev sent, før han rejste sig, og det var smukt at høre denne ellers saa sky og forbeholdne Mand give sin Kærlighed til Herlufsholm Luft i Ord, der aabnede Indblik i en fin og følsom Sjæl.«

Fra skolens side var man ikke i tvivl om Sarauws gode evner. Men det er kuriøst for den, der har kendt Sarauw som den altid arbejdende utrættelige forsker, at se, at der endnu så sent som i skolevidnesbyrdene fra 1882 gentagne gange sættes et spørgsmålstegn ved hans flid. Måske kan det virkelig i nogen grad have skortet herpå i skolens mellemste klasser. Men at ordet flid alligevel ikke i denne sammenhæng har været helt adækvat, får man en anelse om ved i Hannibal Hoff's vidnesbyrd at læse om »Mangel paa god Villie til at fordybe sig i en Opgave« (i dansk stil), »der ikke strax har tiltalt ham.« Her synes man at skimte noget av den senere modne mands uvilje mod at beskæftige sig med æmner, der ikke gav et klart og helt resultat. Og det er under alle omstændigheder et vidnesbyrd om flid (om end ikke netop leksje-flid), når vi hører, at han i skoletiden ivrigt studerede de tyske klassikere, Goethe, Heine, Lessing, Jean Paul, og desuden danske og engelske digtere. Han begyndte også på skolen at læse hebraisk, men opgav det for gennem et år i en lille kreds privat at læse italiensk med rektor Forchhammer.

Om de planer og tanker, som besjælede Sarauw, da han som ung student var kommen til universitetet, vidner et brev, som han i sit første semester skrev til sin ældre broder Georg. På hans program står først og fremmest

arbejde. »Fræmtiðen synes så rig, når man sætter sit mål uænnelig højt og ikke ønsker annen hvile og adspredelse ænn afvækslingen« (Sarauw benytter i dette brev en radikal ortografi, som han allerede ved sin første optræden som forfatter var kommen meget langt bort fra). Han er ikke i mindste tvivl om, at tysk skal være hans hovedstudium, og han er bl. a. meget optaget av en forelæsning, som Hoffory har holdt om Goethes Faust (om dette digterværks tilblivelseshistorie). Han har også allerede bestemt at vælge græsk som bifag: »Til bifag skal jeg tage et af de »klassiske« sprog, og jeg tænker da jeg vælger Græsk, da jeg har meget litt lyst til at tage fat på d'hr. Virgil og Horats igjen.« Som det andet bifag tænkte han sig dengang nærmest historie; til syvende og sidst faldt hans valg dog på engelsk.

Jeg havde intet personligt bekendtskab med Sarauw i studenterårene, men jeg mindes ham levende fra Herman Møllers lille avditorium (nr. 4), hvor han för timens begyndelse livligt drøftede sprogvidenskabelige spørsmål med sin sidemand, Stanisław Roźniecki. Ikke mindre levende mindes jeg hans deltagelse i dr. Siesbyes øvelser over græsk; det imponerede mig meget, at han læste græsk op med korrekt oldgræsk udtale (rigtig kvantitet i betonedede og ubetonedede stavelser, hørligt iota subscriptum, korrekt udtale av π , τ , κ og φ , ϑ , χ). Senere har Sarauw dog sagt til mig, at han anså gennemførelsen av denne udtale for uhensigtsmæssig (til skolebrug).

Foruden sine eksamensfag hørte Sarauw også sammenlignende sprogvidenskab (Vilh. Thomsen), sanskrit (Fausbøll) og kunsthistorie (Julius Lange). Dertil kom i rusåret soologi (daværende adjunkt Jungersen). Sarauw var også en dygtig kender av danske planter.

Efter at Sarauw i januar 1889 havde taget sin skole-embedseksamen (med en stor første karakter), var han i den nærmest følgende tid optaget av skolevirksomhed, som han allerede havde begyndt på før sin eksamen. Han var lærer ved Gregersens skole 1885—1892, ved Frederiksberg latin- og realskole 1887—1902 (1892—95 var han inspektør). Ved Frederiksberg latin- og realskole, hvor han var kollega bl. a. med Otto Jespersen og senere med Vilh. Grönbech, underviste han i tysk og engelsk, senere i græsk, et fag, som han nærrede stor kærlighed til, hvorom skolebestyrer Hjort vidnede ved hans doktorgilde: Sarauw havde udtrykt sin mening om de skoleplaner, som dengang lå i luften, med den kraftige udtalelse, at man ligeså godt kunde skære hovedet av ham som formå ham til at give avkald på græsk. Hermed stemmer følgende udtalelse i et brev til broderen Georg Sarauw d. 11. avgust 1901: »Jeg gruer lidt ved tanken om hvad bønderne vil gøre ved latinskolen; det forslag som sidst har været fremme og som nok er populært synes jeg ikke om, skolebestyrernes tredje retning der saa temmelig løber ud i æstetisk vrøvl.«

I forbindelse med skolevirksomheden stod Sarauws virksomhed som forfatter av skolebøger:

Tysk Begynderbog 1889, ¹¹ 1920.

Tysk Læsebog. I. 1891, ⁷ 1917.

Tysk Læsebog. II. 1892, ³ 1907.

Dansk Glossar til Brekkes »Engelsk Læsebog for Mellemklasserne« 1894.

Jespersen og Sarauw, Engelsk Begynderbog. I. 1895, ¹⁴ 1923 (svensk oversættelse 1920).

Jespersen og Sarauw, Engelsk Begynderbog. II. 1899 (senere med titelen: Engelsk Lærebog for Mellemskolens lavere Klasser), ¹³ 1924.

Straks i den første udgave av den tyske begynderbog viste sig meget stærkt et nyt pædagogisk princip. Istedendfor kedeligt, lavet øvelsesstof bød Sarauw börnevers, ramser, gåder, æventyr om dyr o. s. v., kort sagt lutter tekster, som var egnede til at interessere småbörn, og som samtidigt hermed var avfattede i et let og simpelt sprog.

I Sarauws kandidattid (skoleperioden) falder også hans beskæftigelse med det homeriske spørgsmål.

D. 8. februar 1894 holdt han et foredrag i Filologisk-historisk samfund om Iliadens anden sang. I tilslutning hertil fremkom avhandlingen »Peiraen i Iliadens anden Sang«, Nord. tidsskrift f. filologi, 3. r. IV 1—27 (1895). Det drejer sig om den mærkelige fortælling om Agamemnons adfærd, efterat han gennem en av Zeus sendt svigefuld dröm er bleven narret til at tro, at öjeblikket er kommet, da han kan indtage Ilios. Istedendfor at göre forberedelser til angreb beslutter han at sætte hæren på prøve ved på skrömt at foreslå at drage hjem. Prøven falder uheldigt ud; folket føler ikke det forsmædelige ved at flygte hjem og bliver ikke derigennem opildnet til kamplyst, men griber tværtimod tanken om hjemrejse med iver, og kun ved Odysseus's og Nestors indgriben bliver folket til syvende og sidst holdt tilbage. Med stor skarpsindighed og klarhed påviste Sarauw her en række modsigelser i teksten, som måtte hidrøre fra senere tilføjelser, og gjorde det sandsynligt, at der oprindeligt slet ikke havde været tale om, at Agamemnon havde villet sætte folket på prøve, men om et mytteri, der var udbrudt på ganske anden måde. Alt, hvad der refererede sig til forestillingen om en prøve, stammede fra en senere tildigtning. Med meget stor sandsynlighed påviste Sarauw, hvad der var gammelt, og hvad der skyldtes tildigtningen, og kom i den henseende til et ret simpelt resultat. Så langt

har, efter alt hvad jeg véd, de klassiske filologer givet Sarauw ret. Men tilbage stod det sidste spørgsmål: hvad der havde givet anledning til tildigtningen. Sarauw antog, at grunden var den, at en rhapsode engang havde forefundet en fragmentarisk tekst. »En Homer-rulle er gaaet i stykker, flere verskolonner er forsvundne, og to kolonner eller kolonne-dele er blevne klistrede ind i omvendt orden.« Idet rhapsoden (eller, som Sarauw senere udtrykker sig, en kludrende »filolog«) søgte at udfylde lakunen, der på grund av den forkerte indklistring tog sig ud som flere små lakuner, tog han fuldstændig fejl i sine formodninger om, hvad der havde stået, og foretog en tildigtning, hvorved mytteriet blev forvandlet til en sætten folket på prøve. Om denne teori udtalte prof. J. L. Heiberg senere (1901), at den var umulig, og formodede, at Sarauw var kommen til den under indflydelse av forestillingen om digtets oprindelige enhed, som han ikke vilde prisgive (»Dr. Sarauw, som overbevisende har blottet den fuldstændige Forvirring og Omkalfatring i Iliadens II. Bog, lader sig af Enhedsteorien forlede til at forsøge en aldeles umulig Forklaring af dette Phænomen«, Nord. tidsskr. f. filol. 3. r. X 49). Denne ytring kaldte Sarauw frem med »En Indsigelse« (Nord. t. f. filol. 3. r. X 113—132), og efterat Heiberg havde svaret (XI 1—9, 1902), skrev Sarauw endelig et »Afsluttende Svar til Professor Heiberg« (XI 97—107, 1903).

Disse to sidste artikler har ikke blot interesse ved at vise Sarauws ejendommeligheder som polemiker, men også den mere positive interesse at give et lille indblik i den forberedelse, med hvilken Sarauw var gået til sin lille undersøgelse om Iliadens anden sang. Det viser sig, at der ligger til grund et indgående studium av det homeriske spørgsmål i det hele taget. Og de ord, hvormed Sarauws sidste indlæg

slutter, vidner om en dyb kærlighed til den homeriske poesi og røber således, hvad der har været den første drivfjeder til hans beskæftigelse med æmnet. Men de positive resultater av hans polemiske indlæg er åbenbart meget små. Det må navnlig synes meget tvivlsomt, om Sarauw har kunnet hævde sin teori om en lakune, der blev udfyldt av en kludrende »filolog«; og skönt han begynder sin indsigelse med at hævde, at han hverken er tilhænger av enhedsteorien eller den modsatte teori (»Jeg taaler ikke at partigængerens brynde søger at skubbe mig over til den ene eller den anden side«), efterlader polemikken alligevel det indtryk, at Heibergs formodning om enhedsteoriens magt over ham ikke har været helt forfejlet. Sarauw har åbenbart virkelig lagt så stor vægt, som det for en kritisk forsker er muligt, på den enhed, der naturligvis findes i Iliaden.

Samme år, som Sarauws avhandling om Iliadens 2. bog blev trykt, finder vi ham allerede optagen av et helt nyt studium. Han skriver d. 9. august 1895 fra Skagen til sin ældre broder: »Jeg læser mest¹⁾, det gaar løs paa irsken, der er nederdrægtig svært, men dog begynder at klare sig lidt«. Den første frugt av disse studier var en avhandling »The Irish Verb *fil*« i *Revue celtique* XVII 276—279 (undertegnet ²¹/₁ 1896; heftet udkom 1896, avril-juillet).

Imidlertid foretog Sarauw med understøttelse av Komunitetets midler fra sommeren 1896 til sommeren 1897 en rejse i England, Wales og Irland med det hovedformål at studere keltiske sprog. I Wales opholdt han sig i Chwilog (Carnarvonshire) og tog undervisning i kymrisk hos skolelæreren. I Oxford studerede han keltisk under Rhys, men

¹⁾ »I ferierne slæbte han altid en stor kasse bøger med sig samt piber og tobak«, siger hans broder om ham.

også helt andre ting: arabisk under Margoliouth, sanskrit under Macdonnell (som et slags fortsættelse av de studier over Rigveda, som han 1895 havde dyrket herhjemme sammen med Dines Andersen). I et brev til broderen d. 10. november 1896 siger han udtrykkelig: »Jeg sidder og ruger paa planer . . . hvor mange sprog jeg kan gabe over«; men at han betragtede keltisk som hovedsagen, fremgår av ordene: »Mit egenlige maal er at lave textkritik til gamle [irske] sagaer o. sl., hvortil der trænges haardeligen«. Efter et ophold i Paris ved juletid (hvor han flittigt besøgte Louvre; »jeg gør det næsten til et studium«, skriver han til broderen), kom 1897 hans plan om et ophold i Irland til udførelse. Han slog sig ned i en landsby Ballyferriter i Kerry, hvor han under meget primitive og besværlige forhold optegnede dialekttekster.

Sarauw havde egentlig håbet at kunne blive to år i udlandet; men da et år kostede ham 2000 kroner, lod det sig ikke gøre. Han vendte altså hjem efter sommerferien 1897 og hørte nu herhjemme litavisk hos Vilh. Thomsen 1897—98 og Vilh. Thomsens forelæsning over Orkhon-indskrifterne 1898.

Sarauw har siden da gjort mange rejser, dels i videnskabeligt øjemed, dels som ferierejser. De to formål kan iøvrigt ikke holdes skarpt ude fra hinanden; med sin stærke interesse for det levende sprog vidste Sarauw ofte at drage videnskabeligt udbytte også av ferierejser. 1898 deltog han i det nordiske filologmøde i Kristiania (her stiftede jeg personligt bekendtskab med ham), 1899 gjorde han en ferierejse til Schweiz (som han gennemvandrede tilfods) og til Italien.

D. 20. januar 1900 indsendte Sarauw til det filosofiske fakultet en avhandling for doktorgraden med titelen »Irske

Studier.« Fakultetets skrivelse om, at den var antaget, er dateret d. 2. juni 1900, og forsvaret fandt sted d. 18. september 1900. At der forløb så lang tid mellem indsendelsen og antagelsen, beroede på tilfældige omstændigheder. Fakultetet havde dengang ikke nogen egentlig sagkyndig med hensyn til keltisk, men der var på finanslovsforslaget optaget en bevilling sigtende til min ansættelse som dosent fra 1. april. Under disse omstændigheder besluttede fakultetet, at jeg skulde deltage i bedømmelsen. Men skönt jeg straks underhånden fik Sarauws manuskript tilstillet og meget hurtigt overbeviste mig om, at det var et aldeles udmærket arbejde, kunde jeg naturligvis ikke officielt tilkaldes eller undertegne nogen indstilling, förend min udnævnelse forelå (ministeriets tilladelse til tilkaldelsen er dateret 21. maj 1900). Da det i løbet av sommeren viste sig, at forsinkelsen havde været til skade for Sarauw, idet et senere avfattet arbejde av en tysk forsker derved nåede at udkomme først, var jeg meget ked derav, men Sarauw svarede overordentlig venligt: »De har jo slet ingen skyld i forsinkelsen: man kunde meget vel strax efterat De var færdig have betydet mig at jeg kunde gøre regning paa antagelse, og overladt mig manuskriptet til trykning«. Sml. om de kronologiske forhold Indogerm. Forsch. Anzeiger XII 94 f.

Doktordisputatsen var indledningen til Sarauws virksomhed som privatdosent, der strækker sig over 13 (10) semestre fra forår 1901 til og med forår 1907. Den omfatter en række forskellige æmner, der kun holdes sammen ved det fælles træk, at de alle hører til den sammenlignende sprogvidenskabs vigtigste stof. De to første semestre læste Sarauw over nyirsk (for efterårssemestret 1901 havde han i leksjonskatalogen tilföjet: »eventuelt Oldirsk«). 1902 læste Sarauw ikke, men som vidnesbyrd om hans arbejdes ret-

ning kan det fremhæves, at han mod slutningen av året optrådte som opponent ex auditorio ved Vilh. Grönbechs disputats (tyrkisk). 1903 læste Sarauw over gotisk og anmeldte forelæsninger over oldsaksisk. 1903 efterår—1905 forår gennemgik han græske dialekt-indskrifter. 1906 læste han over sammenlignende semitisk grammatik, og 1907 anmeldte han forelæsninger over assyrisk. At han 1907 tillige læste over Lessings Nathan der Weise og holdt skriftlige øvelser i tysk, står åbenbart i forbindelse med, at han nu allerede havde besluttet sig til at søge om ansættelse som dosent i tysk.

Samtidig hermed måtte Sarauw naturligvis fortsætte sit skolearbejde, men det lykkedes ham at få det lagt om på en fordelagtigere måde. Efter et ophold ved Moskva 1901 underviste han 1901—1908 ved Købmandsskolen (russisk) og 1901—1906 ved Københavns sprogkonservatorium (tysk). Til opholdet ved Moskva knytter sig den lille hændelse, at han hos Thor Lange traf sammen med maleren Otto Balle. Otto Balle hørte til de unge mennesker, der kom i hans moders hus i Frederiksberg allé, hvor det ved sådanne lejligheder kunde hænde, at søstrene fik sat en dans i gang. Chr. Sarauw trak sig så tilbage til det fjerneste kvistværrelse for at studere i fred. I Moskva udtrykte nu Otto Balle sin glæde over at gøre Sarauws bekendtskab; derhjemme havde han altid været paa loftet, når Balle kom i besøg.

Fra 1903 var Sarauw translator i tysk, og fra 1905 var han sensor ved skoleembedseksamen i tysk (sammen med Raphael Meyer).

I sin privatdosenttid foretog Sarauw næsten hvert år rejser til udlandet (på flere av disse rejser har han været sammen med Vilh. Grönbech). 1902 gik rejsen til Napoli, 1903 til Engadin, hvor Sarauw studerede ladinsk; 1904

rejste Sarauw til London, hvor han tog timer i arabisk hos en indfødt, som han måtte betale i dyre domme; derefter tog han til Skotland og optegnede skotsk-gælliske tekster på øen Skye; hjemvejen lagde han over Irland for i Kerry at kontrollere sine optegnelser fra 1897; denne gang vilde han dog ikke byde sig selv de samme besværligheder som første gang; han tog bolig i byen Dingle og vandrede derfra daglig ud til Ballyferriter¹. 1905 gik rejsen til Engadin, 1907 (efter en Sviptur til Skåne og Småland) til Tyskland (Freiburg, Wartburg, Schwarzwald, Berlin).

Hvad Sarauws produksjon i privatdosentperioden angår, er langt det betydeligste arbejde hans doktordisputats »Irske studier«. Denne bog består atter av to avsnit, et mindre avsnit om »Latinske Ord i Irsk« (meddelt i Filologisk samfund d. 28. april 1898), og et større »Old Irske Verber« (foruden et tillæg indeholdende tekstrettelser og forklaringer til de oldirske sprogmindesmærker). Hovedinteressen knytter sig til kapitlet om verberne. Her havde Sarauw fremsat grammatiske opdagelser av den mest overraskende og vidtrækkende natur. De oldirske verber har i det hele taget beredt os mange overraskelser. I det værk, som har grundlagt den keltiske sprogvidenskab, Zeuss's *Grammatica Celtica*, var der gjort tilfredsstillende rede for verbernes tider og måder og personendelserne i aktiv, deponens og passiv, altså for alt, hvad der plejer at være at gøre rede for ved verberne i et indoeuropæisk sprog. Men at sagen ikke dermed var udtømt for irskens vedkommende, fremgik av de mange dobbeltformer, der forekom tilsyneladende med

¹ En renskrift av Sarauws dialekttekster fra Kerry og et ret udarbejdet grammatisk materiale dertil findes blandt Sarauws efterladenskaber.

samme betydning. 1884 kom nu den første store opdagelse; Zimmer og Thurneysen påviste, at verberne under forskellige syntaktiske betingelser havde haft forskellig aksent, og at dette var grunden til, at f. eks. 'han siger' snart hed *as-beir*, snart *epir*, og 'han nægter' snart *do-sluindi*, snart *diltai*. 1897 kom den næste opdagelse, den fuldstændige redegørelse for den sammensmeltning af verber og pronominalformer, som man indtil da kun havde haft en ufuldstændig indsigt i (*ni ceil* 'han skjuler ikke', *ni cheil* 'han skjuler det ikke'; *ad-cí* 'han ser', *ad-chí* 'som han ser' o. s. v.). Derefter kunde man måske have troet, at man nu endelig helt havde gennemskuet verberne. Men der var endnu visse tilsyneladende dobbeltheder tilbage. Verberne optrådte undertiden sammensatte med *ro-* (= gr. *πρό*), undertiden uden dette *ro-*, uden at man havde kunnet opdage nogen forskel. Her var det, Sarauw greb ind. Han påviste for det første, at dette *ro-* havde en hel række fine og bestemte syntaktiske funktioner igennem de allerfleste former i paradigmet:

perfektisk: *as-bert* 'han sagde', *as-ru-bart* 'han har sagt';
as-beir 'han siger', *as-ro-bair* 'han siger' (i sætninger indledede med 'når', om en sædvanemæssig handling, der går forud for hovedsætningens sædvanemæssige handling; med Sarauws benævnelse praesens consuetudinale perfectum).

'kan': *as-ro-bair* 'siger' = 'kan sige' (f. eks. i den latinsk-irske glosse: *asrobair mulier* »*meus filius*«
et asrobair vir »*mea filia*«).

I andre tilfælde bruges *ro-* for at udtrykke ønske, hensigt o. s. v. Alle disse hidtil ganske uanede syntaktiske regler var hos Sarauw beskrevet med den største finhed, nøjagtighed og fuldstændighed. Men ikke nok hermed. Han påviste, at også formsystemet var ligeså indviklet som syntaksen. Ikke

alle verber kunde forbindes med *ro-*; nogle brugte *ad-*, andre *com-* o. s. v. Nogle verber skelnede overhovedet ikke mellem perfektiske ('kan'-, ønske-) former og ikke-perfektiske former. Og i nogle tilfælde brugtes forskellige rødder i de to anvendelser: *luid* 'han gik', *do-cu-aid* 'han er gået' o. s. v. Også disse ganske uanede forhold beskrev Sarauw på en mønsterværdig måde. Sarauw var kommen til sine opdagelser under sit arbejde med at opstille fuldstændige paradigmer for alle verbalrødder med samtlige deres sammensætninger. Intet under derfor, at han endnu gjorde en mængde andre overraskende fund med hensyn til den måde, på hvilken præpositioner og verber forbindes med hinanden. Mærkeligt nok er hans verbalsamlinger (»Radices linguae Hibernicae«) ikke blevet fundet mellem hans efterladenskaber.

Inden Sarauws arbejde var trykt, fremkom der imidlertid en avhandling av Thurneysen i Zeitschr. f. vergl. sprachf. 37, 52 ff. (undertegnet februar 1900), som indeholdt en del av de samme opdagelser. De var fundne ad en anden vej, ikke under bestræbelser efter at opstille fuldstændige form-lister for alle rødder med deres sammensætninger, men ud fra den særlige betragtning av præpositionen *ro-*. Thurneysen havde her som udgangspunkt benyttet dels en avhandling av Zimmer (Zeitschr. f. vergl. sprachf. 36, 463 ff.), som ikke havde været tilgængelig for Sarauw før indleveringen av hans disputats, dels en avhandling av Strachan (Trans. Phil. Soc. 1895—98 s. 77—193, 326—355). Strachans avhandling havde ikke spillet nogen rolle for Sarauw, som først gennemså den, da han havde avsluttet sit arbejde. Herom skriver han til mig d. 28. avgust 1900: »Da jeg ved juletid havde gennemset Strachans afhandlinger sagde jeg til Dines Andersen: hvis vil have det stof maa jeg skynde

mig; Strachan har, uden at forstaa et ord af sammenhængen, lagt sagerne saa blot at den første den bedste kan finde traaden. Det er da ikke underligt at det er sket. Naar Str. for exl. gjorde stort væsen af det mærkelige forhold med verber af typen *com-ad-* der aldrig tog *ro*, saa maatte selv den blindeste kunne se sandheden¹. Det er tydelig nok der at Th. har begyndt, ligesaa vist som at jeg begyndte ved *-com-org-*, hvilke verber i Ascolis opstilling tager sig helt naragtigt ud. Har man først eet holdepunkt gaar en del af resten af sig selv. Iøvrigt er jeg ikke nedbøiet. Det kunde have gaaet mig meget værre, det kunde jo ligesaa godt være sket at Th.'s arbeide var kommen et aar før, og saa havde jeg siddet med tomme hænder, eller ialfald ikke haft lyst til at udfylde hans huller. — Der er tre ting der kan komme i betragtning: prioriteten, selvstændigheden, og arbeidets egen værdi. Den første er en forfængeligheds-sag, som interesserer mig lidet; den anden er en æressag; den tredje tillige noget mere. Jeg haaber jeg kan staa mig paa de to sidste punkter, og overlader gerne det første til dem der er komne først til mølle«.

Efter sin disputats har Sarauw skrevet følgende arbejder om irsk:

»Remarks on the Verbal System of Modern Irish«, Zeitschr. f. celt. Ph. IV 72—86 (dateret februar 1901, udkommet 1902).

»Syntaktisches«, Zeitschr. f. vergl. sprachf. 38, 145—193 (dateret forår 1901, udkommet 1902; i denne avhandling gik Sarauw også ind på slavisk og tildels græsk). Sml. min erklæring i samme bind av tidsskriftet s. 421—425.

»A few Remarks on the Thesaurus Palaeo-Hibernicus«, Zeitschr. f. celt. Ph. V 505—521 (1905). Heri forsvarer

¹ D. v. s., at *-ad-* her står i den funksjon, som *ro-* ellers har. Hlg. P.

Sarauw en række av sine anskuelser, som ikke havde fundet optagelse i *Thesaurus Palaeo-Hibernicus*.

»Die Lautwerte von irisch *l n r*«, *Zeitschr. f. vergl. Sprachf.* 42, 53—61 (på grundlag av iagttagelser på Skye august 1904; avhandlingen er skrevet 1906, udkommet 1908).

»Specimens of Gaelic as spoken in the Isle of Skye«, *Miscellany presented to Kuno Meyer*, Halle 1912, s. 34—48.

Til Sarauws forfatterskab om irsk, der blev så glimrende indledet ved hans doktordisputats, knytter sig en meget udpræget ejendommelighed i formen, en ejendommelighed, som måske nok kan siges at klæde hans første lille klassiske værk (disputatsen), men som alligevel ikke kunde undgå at vække anstød. Strachan betegner den som »lofty isolation« (*Zeitschr. f. celt. Ph.* V 575). Adjektivet »lofty« er først og fremmest udtryk for, at Strachan var vred på Sarauw; det behøver ikke at drøftes paa dette sted; men substantivet »isolation« er i virkeligheden ikke nogen dårlig karakteristik. Sarauw anvender for det første isoleringen overfor sig selv; han isolerer arbejdets resultater fra dets forhistorie. Der er ikke et ord i disputatsen om hans tidligere keltiske studier, ikke et ord om, ad hvilken vej han er nået til sine resultater, hvilke overvejelser og hvilke tvivl der er gået forud. Han fremsætter kun selve resultaterne i deres krystalklare form, i den form, som stoffet selv indbød til, når erkendelsen én gang var vunden. Det er først bagefter og gennem private meddelelser, at vi har fået noget at vide om, hvorledes det lille mesterværk er blevet til. Men Sarauw isolerer også sit arbejde fra den løbende forskning. Han siterer håndbøger og oldirske kilder, men han siterer ikke samtidige medforskere. Han siterer dem hverken, når han kunde beråbe sig på dem, eller når han er

i strid med dem. Man kan nu naturligvis meget vel indrømme, at den fuldstændige fraværelse av alle sideblik på medforskeres arbejde giver Sarauws fremstilling en vis sluttethed og letlæselighed, som har sin værdi. Og man kan indrømme, at Sarauws form er at foretrække fremfor dens diametrale modsætning, som bygger den positive fremstilling op ad polemikkens og døgn-drøftelsens snørklede veje og siksaklinjer. Men alligevel vil ingen undres over, at Sarauws totalavhold fra sitater gentagne gange er blevet bebrejdet ham. Hvilke tanker han i den anledning gjorde sig, fremgår av en efterladt avhandling, som Sarauw i året 1902 har gjort trykfærdig, men til syvende og sidst dog ikke har anset for trykværdig.

»Meine darstellung des altirischen verbs ist, wie man leicht ersehen wird, aus eindringender beschäftigung mit der Ascolis hervorgegangen. Dabei blieb die nach Ascoli erschienene litteratur entweder ganz unbenutzt, oder wurde erst nach beendigung meiner arbeit flüchtig eingesehen, sodass einige wenige beziehungen darauf nachträglich hinzugekommen sind.

Wenn nun durch dieses verfahren ein unglück geschehen ist, so wird es darin bestehen, dass ich zuweilen zu ergebnissen gelangt bin, die schon von andern veröffentlicht waren. Diesem unglück . . . möchte ich durch die erklärung abhelfen, dass mein buch nicht darauf anspruch macht, neues mitzuteilen. Für mich hat zwar die selbständigkeit und gediegenheit der arbeit einen wert, die prioritätsrechte sind mir aber gleichgültig, und ich verzichte mit freuden auf alle solche. . . Auch möchte ich weder meinem buche eine solche form geben, als wäre sie anderswoher zusammengestoppelt, noch etwa bei jeder kleinigkeit vom *αὐτὸς νοήσας πρότερον ἢ ἀκούσας ἄλλων λέγω* ausdrücklichen ge-

brauch machen. . . . Man lasse mich also gewähren, man kümmere sich nicht um mich, ich reite nicht mit.

Wenn diese abneigung gegen den litterarischen verkehr mit den werten zeitgenossen von der obwaltenden sitte abweicht, so scheint es mir nicht von vorne herein ausgemacht, dass die sitte im recht ist. Indessen will ich hier nicht ausführen, was ich darüber denke; ich bin kein freund der polemik, und lasse mich in der regel nur notgedrungen darauf ein. Es mögen also andere tun wie ihnen recht dünkt. Ich aber habe auf irischem boden erfahrungen gemacht, die sich so scharf und tief eingepägt haben, dass ich den ein- druck nicht wieder los werde. In diesem verzauberten walde, wo jeder baum lügt und jeder stein trügt, muss man auf sich selbst allein stehen, mit eigener hand und eigenem auge alles und jedes prüfen und schätzen, will man auch nur einigermaßen sicher gehen. Wie andere mit dem spuk fertig werden, ist dabei sehr gleichgültig; man kann ihre ansichten und ergebnisse nicht gebrauchen, ohne eine ar- beit aufzuwenden, welche durch ihre hülfe nicht erleichtert wird. Die genialität und die verdienste der zeitgenossen bleiben ausser frage; aber bei dieser arbeit ist eine solche konzentrirung des geistes vonnöten, wie nur die tiefe ein- samkeit sie ermöglicht, in welche von der aussenwelt kein laut dringt. Man möge mir also nicht zumuten, ich solle auf diese einsamkeit verzicht leisten: sie ist erste lebens- bedingung meiner arbeit«.

Sarauw betænkte sig ikke på at drive isoleringen endnu et skridt videre. I sine »Remarks on the Thesaurus Palaeo-Hibernicus« har han s. 509 ladet følgende bemærkning ind- flyde: »I was given to understand, some years ago, that Prof. Strachan had reviewed my little book. But, most unfortunately, I rather disapprove of the custom of review-

ing books, and never read what he wrote about me«. Ordene står i en artikkel, der ved sin overskrift betegner sig som et slags anmeldelse av en bog av Strachan, i det samme tidsskrift, i hvilket Strachan havde anmeldt Sarauws bog. Det barokke heri synes Sarauw ikke at have villet se. Heller ikke synes han at have forudset, at en sådan erklæring kunde blive opfattet som et udtryk for ringeagt overfor Strachan, hvad han øjensynligt slet ikke har tilsigtet.

Av de andre æmner, som Sarauw behandlede i sine forelæsninger som privatdosent, har det græske dialektstudium ikke givet sig noget litterært udslag. Derimod har han offentliggjort en række korte avhandlinger om semitiske æmner:

»Zum Kasussystem des Hammurabi-Kodex«, Zeitschrift f. Assyriologie XIX 388—391 (1906; efter verber betyder *-šu* 'ihn', men *-šum* 'ihm'; *-ši* er akk., *-šim* dat. fem. o. s. v.).

»Zu den Inschriften von Sendschirli«, Zeitschr. f. Assyriol. XX 59—67 (1907; hævder spor av assyriske-babylonisk indflydelse som minde om den tid, da dette sprog var skriftsprog i hele Forasien).

»Der hebräische Lokativ«, Zeitschr. f. Assyriol. XX 183—189 (1907; lokalformen på *-ā* svarer ikke til den arabiske akkusativ, men *-ā* stammer fra visse adverbier).

»Die altarabische Dialektpaltung«, Zeitschr. f. Assyriol. XXI 31—49 (1908; en række bemærkninger i tilslutning til et arbejde av Vollers; Sarauw giver her bl. a. interessante bidrag til forståelsen av visse træk av den arabiske ortografi).

»Aramäische Perfektformen«, Zeitschr. f. Assyriol. XXII 54—62 (i heftet for november 1908, men »an die Redaktion eingegangen am 2. November 1906«; drejer sig om den historiske forklaring av visse bibelske-aramæiske former).

Anmeldelse av Herman Møller, Semitisch und Indogermanisch, Nord. tidskrift f. filologi, 3. r. XVI 21—30 (1907; forsigtigt anerkendende).

»Das altsemitische Tempussystem«, Festschrift Vilhelm Thomsen, Leipzig. 1912, 59—69 (sammenligning mellem det østsemitiske og det vest- og sydsemitiske verbalsystem; vel nok den interessanteste av Sarauws trykte undersøgelser om semitisk).

Til disse trykte arbejder må endnu føjes den meddelelse »Om Accent og Stavelsebygning i de ældre semitiske Sprog, navnlig Hebraisk«, som Sarauw forelagde i Videnskabernes selskab d. 17. april 1925, men ikke nåede at få udgivet. Forhåbentlig vil imidlertid denne meddelelse, der i betydning overgår Sarauws foregående semitiske arbejder, endnu kunne udgives efter hans manuskript.

Stødet til Sarauws ansættelse ved universitetet blev givet ved et skridt fra anden side. Det var Raphael Meyer, der i oktober 1906 indgav en ansøgning om ansættelse som dosent i tysk med visse nærmere formulerede opgaver. Det filosofiske fakultet vilde imidlertid ikke tage stilling til denne ansøgning uden at have klarhed over, om der var andre og eventuelt mere kvalificerede æmner til en sådan post. Resultatet blev, at der underhånden skete henvendelse til Sarauw, og at fakultetet, da han derefter indgav ansøgning, avgjort foretrak ham, idet det betegnede ham som en av de dygtigste yngre videnskabsmænd. Da konsistorium havde sluttet sig hertil, optog ministeriet på finanslovforslaget en bevilling sigtende til postens oprettelse, og Sarauws udnævnelse kom til at gælde fra 1. april 1908. Efter at Sarauw ved sommerferiens begyndelse var bleven løst fra sit skolearbejde, og efterat han havde fungeret som generalsekretær

ved den femtende internationale orientalistkongres i København d. 13—20. august 1908, tiltrådte han i efterårssemestret med orlov en rejse til Tyskland og Østerrig (Wien) for derefter fra forårssemestret 1909 at begynde sin embedsvirksomhed ved universitetet.

Om de ydre begivenheder i Sarauws embedstid skal jeg fatte mig kort. Han deltog fra første færd i alt eksamensarbejde, blev i 1912 medlem af fakultetet og i 1916 professor. Han var medlem af translatøreksamenskommissionen fra 1909. 1914 blev han optaget i Videnskabernes selskab. Av rejser kan nævnes: en rejse til Grækenland (til den sejstende orientalistkongres) og til Italien 1912, en rejse til Tyskland i anledning af Goethe-studier 1914 (han vendte hjem derfra lige ved krigens udbrud). Også efter krigens afslutning har Sarauw foretaget rejser.

Kaster man et blik på listen over Sarauws forelæsninger som dosent og professor, nødes man til at beundre hans æmnevalg. Det er mangesidigt og fremhæver meget smukt, hvad der er at hente af interessant fra det område, han var sat til at repræsentere. Tillige var Sarauw den første eller en av de første, som klart så de nye opgaver, der var stillet det filosofiske fakultet dels ved skolereformen, dels ved de studerendes stærkt stigende antal. I erkendelsen af, at der måtte træffes særlige foranstaltninger for at sikre indøvelsen av det elementære grundlag, indledede han i 1914 en forhandling herom i fakultetet, men det var først finansloven for 1916, der gjorde en begyndelse til at gennemføre hertil sigtende foranstaltninger (s. Universitetets Aarbog 1915—20, I 288 ff.).

Alligevel forløb hans universitetsvirksomhed ikke uden mislyd. I begyndelsen følte mange studenter sig skræmmede av ham, og selv om dette forhold i årenes løb forandrede

sig meget stærkt, hvorom bl. a. den studerende ungdoms hyldelse til Sarauw på hans 60-års fødselsdag var et vidnesbyrd, har der vistnok altid været nogle studenter, som vedblev at føle sig skræmmede af ham. Desuden opstod der mellem Sarauw og tysklærerne ved skolerne en misstemning, hvis sidste udslag var Raphael Meyers nedlæggelse af sensorhvervet d. 30. januar 1917. Såvel Raphael Meyers klage som fakultetets svar derpå er avtrykte i *Vor Ungdom 1917*, s. 379—396.

Uden i mindste måde at ville underkende berettigelsen av de synsmåder, som kandidaterne og Raphael Meyer gjorde gældende med hensyn til uddannelsen av tysklærere, og uden at betvivle, at de var i god tro, når de skød skylden for, at ikke alle deres ønsker var opfyldte, på Sarauw, er jeg fuldt overbevist om at træffe sandheden, når jeg udtaler, at denne sidste opfattelse beroede »på et personligt fejlsyn« (for at sitere fakultetets svar til Raphael Meyer). Dermed skal naturligvis ikke være sagt, at Sarauw ikke kan have haft nogen skyld i misstemningen; men den har i så fald snarere ligget i hans ejendommelige personlighed end i nogensomhelst mangler ved hans embedsvirksomhed. Sarauw kunde, som mange av os vil vide, mellem venner udfolde sjarmerende egenskaber; men hans karakter havde også andre sider, som, når uheldet vilde det, kunde gøre ham til en meget vanskelig mand at have at gøre med, og han kunde vise sig i besiddelse av en prikken selvfølelse, hvis allersandsynligste virkning på omgivelserne måtte være den at vække lysten til kritik. Det er menneskelig forståeligt, at netop Raphael Meyer og hans kreds ikke på forhånd kunde være særlig oplagt til at bære over med sligt.

For den, der nu ser tilbage på hele den tid, der er forløbet siden 1908, kan der ikke være nogensomhelst tvivl

om, at universitetet i dr. Sarauw havde sikret sig netop den rette mand til posten i tysk, og man kan da endnu kun opkaste det spørgsmål, om også Sarauw videnskabeligt set var vel tjent med at overtage denne post. Herom synes der dog ikke at kunne være tvivl. Det var jo ingen tilfældighed, at Sarauw i sin tid valgte tysk som eksamensfag; han valgte det, fordi han nærrede en dyb kærlighed til æmnet, som det fremgår af det brev, han i sit første semester (9. nov. 1883) skrev til sin ældre broder. Og i et andet brev til broderen, 34 år senere (10. nov. 1917), skriver Sarauw udtrykkelig efter med vemod at have dvælet ved mindet om den nylig avdøde skolebestyrer Niels Hjort: »Jeg er glad over at jeg endnu i god Tid kom ud af Skolevæsenet. Mit nuværende Arbeide passer mig langt bedre«. I det samme brev hedder det: »... jeg var endnu ude i Holte for at faa September med, men det var forresten ikke nogen videre god Maaned iaar. Ellers var det for mig en deilig Sommer derude i de store Skove, i Stilhed og Ensomhed, saa jeg fik et Arbeide gjort færdigt. . . Det skal komme i Videnskabernes Selskabs Meddelelser, og jeg havde forrige Fredag den Ære at »forelægge« det i Selskabet. Det er om Goethes Faust. Naar man har maattet tie i saa mange Aar, gør det godt engang at faa noget frem. Universitetsarbeidet har nu i snart 10 Aar slugt det meste af min Tid, men nu skulde jeg gerne se at faa lidt tilovers til Produktion«.

Vi véd jo, at dette håb fuldtud gik i opfyldelse for Sarauw. Som professor i tysk har han udfoldet sin omfangsrigeste og betydningsfuldeste forfattervirksomhed. Og begge denne forfattervirksomheds hovedsider står i organisk sammenhæng med hans ungdoms interesser. I hans Goethe-studier møder os igen den begejstring for digterværkers skönhed og den

indtrængen i dem, hvorom hans Homer-studier vidnede. Og hans nedertyske studier minder os om, at et av de æmner, han ønskede at behandle som privatdosent, var oldsaksisk, ligesom også hans rekonstruerede udgave av skuespillet om Theophilus minder om hans rekonstruerende behandling av Iliadens anden bog. Sarauw havde i sin tid som motto for sine »Irske Studier« anvendt sætningen »Tandem fit surculus arbor«, vel sagtens for at udtrykke sin glæde over, at den videnskabelige evne, han følte i sig, nu endelig kom til omfattende udfoldelse. Man fristes til at anvende det samme ord endnu en gang om Sarauws virksomhed i den sidste periode. Da blev i sandhed ympen til et træ.

Sarauws arbejder om tysk er: »Die Entstehungsgeschichte des Goethischen Faust«, Vid. selsk. hist.-fil. medd. I 7, 1918 (forelagt 2. nov. 1917); »Goethes Augen«, hist.-fil. medd. II 3, 1919 (forelagt 24. januar 1919); »Goethes Faust i Aarene 1788—89«, hist.-fil. medd. II 8, 1919 (forelagt 12 desember 1919); »Et utrykt Digt af Schiller« (Tilskueren 1919, s. 359—362; digtet »Der Tod«; tidsbestemmelse og bedømmelse av det personlige); »Niederdeutsche Forschungen I«, Vid. selsk. hist.-fil. medd. V 1, 1921 (forelagt 11. november 1920); »Das niederdeutsche Spiel von Theophilus. Kritische Ausgabe«, hist.-fil. medd. VIII 3, 1923 (forelagt 20. april 1923); »Niederdeutsche Forschungen II«, fil.-hist. medd. X 1, 1924 (forelagt 25. april 1924); »Zur Faustchronologie«, hist.-phil. medd. X 2, 1925 (forelagt 14. november 1924).

Men selv om man ikke kan tvivle om, at Sarauws embedsfag bød ham et frugtbart, for hans evner og interesser vel egnet arbeidsområde, kan man alligevel beklage, at embedsvirksomheden avbrød hans produksjon i andre retninger. Ganske særligt kan man beklage avbrydelsen av hans semitiske studier. Sarauw havde det store fortrin frem-

for de fleste semitister at have gennemgået den indoeuropæiske sprogvidenskabs metodiske skole, og han vilde sikkert her have kunnet yde en meget værdifuld indsats. Imidlertid vidner jo hans allersidste meddelelse i Videnskabernes selskab om, at gemt var ikke glemt. Og måske følte han sig i virkeligheden nu stærk nok til at kunne magte begge opgaver jævnsides, både den tyske filologi og den semitiske sprogvidenskab.

Sikkert er det, at han stod på sin ydekrafts højde, da en brat død uden foregående sygdom bortrev ham d. 22. november 1925. Et hjerteslag gjorde ende på hans liv, just da han var vendt hjem fra en søndags-udflugt til skoven. At Sarauw allerede tidligere havde lidt av hjerte-anfald, var der kun få, der vidste; Sarauw yndede ikke at udtale sig om sit helbred.

Sarauw var ugift.

Videnskabernes selskab vil mindes Chr. Sarauw som en filolog og sprogforsker av høj rang.

II.

Mindeord om Chr. Sarauw's Goetheforskning.
Af Harald Høffding.

Ved Siden af sine omfattende sproglige Studier var Sarauw en begejstret og flittig Goetheforsker. Gennem mange Aar samlede han et stort Materiale til Belysning af Goethe's Faust, og da Faust ganske særlig giver Udtryk for Goethe's hele Livsopfattelse, kan dette Værk ikke forstaas uden Indsigt i Goethe's aandelige Udviklingsgang og dens forskellige Faser. Goethe arbejdede paa Faust i forskellige Perioder af sit Liv, og Værket bærer Præg deraf. Det Materiale, Sarauw har samlet, har overbevist ham om, at man ofte har lagt for stor Vægt paa Forskellen mellem Digterens forskellige Udviklingstrin. Goethe's Livsopfattelse bevarer i Følge Sarauw i Hovedsagen sin Enhed gennem de skiftende Tider.

Sarauw's Goethearbejder angaar dels Kronologien af de forskellige Partier af Faust (første Del, — anden Del indlader han sig slet ikke paa), dels Goethe's hele aandelige Udvikling. De findes alle i Selskabets historisk-filologiske Meddelelser, de fleste paa Tysk.

De kronologiske Studier indledes med »Entstehungsgeschichte des Goethischen Faust« (1918). Derefter fulgte et dansk Skrift, »Goethe's Faust i Aarene 1788—89«, hvor han, undertiden maaske lidt utaalmodig, hævder sine Resultater overfor nogle Kollegers Kritik, men tillige belyser enkelte Punkter nærmere. Den sidste Goetheafhandling er fra 1925: »Zur Faustchronologie«. — Det drejer sig om, naar de forskellige Scener i Faust er bleven til. Faust foreligger som bekendt i tre Redaktioner: »Urfaust« (1775,

Manuskriptet først fundet for omtrent 40 Aar siden), »Faust. Ein Fragment« (1790) og »Faust. Erster Teil« (1808).

Uden at gaa ind i Enkeltheder skal jeg fremhæve en Ejendommelighed ved Sarauw's Goethearbejder, at han ikke blot undersøger det rent saglige Forhold mellem de til forskellige Tider udarbejdede Partier, men ogsaa, hvorledes de i Form og Indhold bliver forstaaelige ud fra Digterens Sindsstemning til de forskellige Tider, saaledes som den kan kendes ad biografisk Vej, først og fremmest gennem Goethe's egne Breve og Dagbøger.

Der har særlig været Strid, om det mærkelige Stykke, der har til Overskrift »Wald und Höhle«, er anbragt paa den rette Plads. Dette Stykke er mærkeligt ved at udtrykke Faust's Forskerglæde, der ikke hæmmes ved, at saa meget ikke kan erkendes, medens han i den første Monolog, der er skreven 12—14 Aar forud, fuldstændig forkaster sin Viden, fordi den ikke løser alle Gaader. Mefistofeles, som nu er bleven ham en besværlig Ledsager, minder ham om, at han dog har reddet hans Liv, og derfor hævder Sarauw, at denne Scene maa anbringes efter Valentinscenen, den eneste Lejlighed, ved hvilken Mefistofeles kommer Faust til Hjælp. — Selve Valentinscenens første Del er skreven i Frankfurt, medens Goethe utaalmodig ventede paa den Vogn fra Karl August, der skulde bringe ham til Weimar. Scenens anden Del er skreven i Weimar, 22 Aar senere, medens Goethe utaalmodig ventede paa, at Hindringen for hans anden Italiensrejse skulde bortfalde. At Goethe saa pludselig og til Schillers store Forundring genoptog Arbejdet paa Faust, forklarer Sarauw ved, at han nu var i en lignende Stemning som for 22 Aar siden. Den Uro og det Virvar, der karakteriserer Valentinscenen, har svaret til Goethe's Stemning paa de to Tidspunkter. Her finder Sarauw

»det livshistoriske Baand, der knytter Scenens to Dele til hinanden«. Og i det samtidig forfattede Indledningsdigt til Faust (»Zueignung«) finder han en Hentydning til denne Scene, i hvilken jo alle Dramaets Personer fremtræder. — Hele Sarauw's Undersøgelse af dette Punkt har i hvert Tilfælde stor psykologisk Interesse.

Det vigtigste af Sarauw's Goetheskrifter er i mine Øjne »Goethes Augen« (1919), i hvilket han forsøger at give en Karakteristik af Goethe's digteriske, videnskabelige og religiøse Udvikling. Han gaar ud fra Goethe's mærkelige Evne til at faa uvilkaarlige Fantasibilleder af hallucinatorisk Karakter, Billeder, af hvilke saa nye Billeder uvilkaarlig udfoldede sig. Denne stærke Visualitet var ifølge Sarauw af stor Betydning for Goethe's hele Aandsliv. Saa meget han end havde Sproget i sin Magt, fandt han dog Ordet utilstrækkeligt. Han maatte have en anskuelig Helhed for sig, og kunde saa gaa fra Helheden til Delene. I sine naturvidenskabelige Forsøg arbejdede han med Typebilleder, som under Beskæftigelsen med de anskuelige Iagttagelser uvilkaarlig dannede sig for ham. Kun ugerne indrømmede han Schiller, at det kun var »Ideer«.

Gennem en lærd Sammenstilling af Exempler fra alle Goethe's Skrifter viser Sarauw, hvilken Rigdom af Udtryk, der stod til Goethe's Raadighed for at betegne denne indre Skuen. Og Visualiteten affødte Trang til at forme og udføre det Skuede. Selve Faustideen, Ideen om den efter guddommelig Skaberevne higende Forsker, havde ifølge Sarauw sin Rod i Goethe's oprindelige Visualitet, der var forenet med Trang til at virkeliggøre det Skuede. Ogsaa Goethe's religiøse Opfattelse udformedes, mener Sarauw, paa Grundlag af denne Ejendommelighed. Goethe var overbevist om, at enhver Forestilling om det Guddommelige

maatte være symbolsk. Hans Trang til anskuelige Billeder var forbunden med en Trang til at skifte Billeder. Han kunde føle sig skiftevis som Teist, Panteist og Polyteist. Digteren havde hos ham det sidste Ord. Hvor Filosofen ender, siger han, staar Digteren rede til at tage fat. — Jeg tror ikke, at Sarauw har lagt tilstrækkelig Vægt paa Goethe's symbolske Opfattelse, der konsekvent gælder den teistiske Forestilling saavel som enhver anden Forestilling, man forsøger at danne sig.

Jeg omtaler kun endnu en vigtig historisk Oplysning, som Sarauw giver, idet han viser den store Indflydelse, som Mystikeren og Alkymisten Helmont den Yngre i Goethe's første Ungdom havde paa ham, og som senere kan spores i hans religiøse og naturvidenskabelige Forestillinger, en Indflydelse, der ligger forud for hans Kendskab til Spinoza, som ofte er blevet antedateret (men som jeg iøvrigt ikke synes kommer til sin fulde Ret hos Sarauw). —

Den store Kærlighed til det betydningsfulde Emne og den Grundighed, med hvilken Emnet er bearbejdet, vil sikre Sarauw's Goetheforsken en blivende Betydning. Ogsaa ud fra denne Side af hans Virksomhed er der Grund til at udtale, at han bør mindes med Ære.
